Nessun Dorma in Mar Adentro

“KIJK NAAR DE STERREN, DIE TRILLEN VAN LIEFDE EN HOOP!”

“Waarom wil je dood?”, vraagt Julia. “Leven op deze manier is niet waardig”, antwoordt Ramón. Het Spaanse drama ***Mar Adentro*** *(2004) is gebaseerd op het leven van Ramón Sampedro, die bij een duik in zee vanaf zijn nek verlamd raakte en drie jaar tevergeefs zou strijden voor euthanasie.*

Tekst: COR OLIEMEULEN

HET VERHAAL

Ramón (Javier Bardem) ligt al 26 jaar verlamd in bed in het huis van zijn broer. Slechts een paar keer per jaar wil hij naar buiten en al helemaal niet in een rolstoel, want “dan zou ik de broodkruimels accepteren van wat ooit mijn vrijheid was”. Ramón is altijd in voor een grapje, schrijft gedichten met zijn mond en houdt van klassieke muziek. Hoewel hij voortdurend wordt omringd door veel warmte en liefde heeft hij genoeg van zijn onwaardige bestaan. Hij wil op een legale wijze euthanasie plegen, maar dat is niet mogelijk in Spanje. Ramón kiest voor de advocate Julia (Belén Rueda) die ook gehandicapt is, zodat zij zich met hem kan identificeren. Ondanks haar inspanningen en een interview op tv willen de rechters keer op keer niets weten van een zelfgekozen dood. Zal Ramón een beroep doen op de alleenstaande moeder Rosa (Lola Dueñas) die verliefd op hem is?

DE SCÈNE

De zorgzame schoonzus Manuela heeft Ramón eten gegeven, een grammofoonplaat opgezet en verlaat zijn kamer. We horen de beginklanken van Puccini’s aria *Nessun Dorma*. Ramón ligt in bed, draait zijn hoofd en kijkt naar buiten, terwijl de wind met de vitrages speelt. Plotseling beweegt hij voorzichtig zijn vingers, dan zijn hele arm. Ramón duwt de dekens weg en zet beide voeten op de grond. Hij kijkt door het raam, draait zich om en trekt in twee rukken zijn bed opzij. Hij loopt langzaam naar de gang, kijkt over zijn schouder alsof hij de afstand probeert in te schatten. Zijn blik is vastberaden. Hij ademt een paar keer diep door de neus, neemt een aanloop en duikt door het raam. Ramón vliegt! Terwijl de tenor van *Nessun Dorma* aanzwelt, scheert Ramón in volle vaart over groene boomtoppen, stenen vlaktes en een kreekje tussen de bergen. Steeds hoger en hoger in de magistrale wolkenlucht, en dan behoedzaam zwenkend naar beneden, de zee, om te landen op het natte zand. Hier loopt een vrouw met wapperende blonde haren die de zonnestralen proberen te vangen. Ramón tikt haar op de schouder en zij draait zich blijmoedig om. Het is Julia. “Ze zeiden dat je hier was”, glimlacht hij. “Ik ben komen vliegen.” Ze strelen elkaars wangen en kussen elkaar teder. “*Bij dageraad zal ik winnen! Vincerò! (Ik zal winnen) Vincerò!!*”, galmt het schitterende slotstuk uit de boxen.

Klassiek in films

De naald is voorbij de laatste groef en verlaat het vinyl. Ramón ligt in bed en kijkt treurig.

DE MUZIEK

Er hangt een zweem van lotsbestemming over *Nessun Dorma* (*Niemand zal slapen*). Het was de laatste aria van de Italiaanse componist Giacomo Puccini voordat hij zich voor keelkanker liet behandelen bij een Belgische arts en in 1924 in Brussel zou overlijden aan een hartaanval. *Nessun Dorma* is het hoogtepunt van Puccini's laatste opera *Turandot*, waarvan de laatste twee scènes werden voltooid door Franco Alfano op basis van Puccini's aantekeningen. *Turandot* is gebaseerd op een naargeestig middeleeuws Chinees sprookje over de gelijknamige prinses, die heeft gezworen nooit te zullen trouwen met een buitenlandse man, omdat er ooit eentje verantwoordelijk was voor de dood van een van haar grootmoeders. Huwelijkskandidaten uit den vreemde worden dan ook een kopje kleiner gemaakt wanneer zij de drie raadsels van de kille, wraakzuchtige prinses Turandot niet kunnen oplossen. Terwijl het hoofd van een Perzische aanbidder over het executieplein rolt, raakt de onbekende prins Calaf op slag verliefd op Turandot. Hij weet wél de drie raadsels op te lossen, maar wil dat de prinses ook van hem houdt. Hij heeft een raadsel voor haar: als zij voor zonsopgang zijn naam weet, is hij bereid alsnog te sterven; anders zal hij haar winnen. Prinses Turandot vaardigt een decreet uit dat 'niemand zal slapen' die nacht en iedereen is verplicht om de naam van de prins te onthullen. De prinses laat zelfs mensen martelen, totdat een vrouw die verliefd is op Calaf, zichzelf demonstratief met een dolk doodsteekt. Uiteindelijk komen Calaf en Turandot samen, waarna de prins zijn naam prijsgeeft en zijn lot in haar handen legt.

Het libretto van *Nessun Dorma* is grotendeels geschreven door Giuseppe Adami, die zich liet inspireren door de achttiende-eeuwse toneelbewerking *Turandot* van Carlo Gozzi. "*Niemand zal slapen, maar als de nacht voorbij is en de sterren zijn verdwenen, zal ik overwinnen*", zingt Calaf in het maanlicht van de paleistuin. De volle omvang van de treurigheid en het melodrama van Puccini's aria komt ook volledig tot wasdom in die ene scène van *Mar Adentro*, waarin Ramón Sampedro zich voor heel even in zijn verbeelding verlost van zijn wanhopige toestand. Net als prins Calaf in *Turandot* laveert Ramón in *Nessun Dorma* tussen dood en triomf. Het enige verschil is dat Javier Bardem zelf niet hoeft te zingen van regisseur Alejandro Amenábar. Dat doet ene José Manuel Zapata uit Granada, die de interpretaties van al zijn bekende voorgangers laat verbleken.

Nessun Dorma was toen al wereldberoemd, want Luciano Pavarotti had de aria gezongen aan de vooravond van het WK voetbal in Italië in 1990. Hij belandde hoog in de poplijsten, wat leidde tot het meest verkochte klassieke album aller tijden, *The Three Tenors in Concert* (Luciano Pavarotti, Plácido Domingo en José Carreras). Plots leek het alsof iedereen *Nessun Dorma* ging en kón zingen, van Aretha Franklin in een soulversie tot en met Michael Bolton, die zelf zijn laatste adem leek uit te blazen. Puccini's meest geciteerde aria hoor je niet alleen in tal van films, ze wordt te pas en te onpas van stal gehaald: voor tv-programma's tot en met commercials. Over smaak valt niet te twisten, maar het *Requiem* van Mozart speel je bij voorkeur ook niet op een bruiloft. «